[א] אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות רבי עקיבא אומר מתריעות ולא מתענות [ב] וכן עיר שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות רבי עקיבא אומר מתריעות ולא מתענות [ג] איזהו דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה ג' מתים בג' ימים זה אחר זה (א) הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר [ד] על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ועל הארבה ועל החסיל [ה] ועל החיה רעה ועל החרב מתריעין עליה מפני שהיא מכה מהלכת מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם [ו] וגזרו תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון באשקלון ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן רבי יוסי אומר לא על שאכלו אלא על שנראו: [א] [ז] על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה נכרים או נהר ועל הספינה המיטרפת בים ר' יוסי אומר (ב) [ח] לעזרה ולא לצעקה שמעון התימני אומר אף על הדבר ולא הודו לו חכמים: על כל צרה שלא תבא על הצבור מתריעין עליהן [ט] חוץ מרוב גשמים מעשה שאמרו לו לחוני [ב] המעגל התפלל שירדו גשמים אמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימוקו התפלל ולא ירדו גשמים מה עשה [ג] עג עוגה ועמד בתוכה ואמר לפניו רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך התחילו גשמים מנטפין אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות התחילו לירד בזעף אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקנן עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים באו ואמרו לו כשם שהתפללת עליהם שירדו כך התפלל שילכו להן אמר להם [ד] צאו וראו אם נמחית אבן [ה] הטוען [ו] שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גוזרני עליך (ג) נידוי אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך ⊘ כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר [1] ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: [ז] (מתני') היו מתענין וירדו להם גשמים [ח] קודם הנץ החמה לא ישלימו לאחר הנץ החמה ישלימו ר"א אומר [י] קודם חצות לא ישלימו לאחר חצות ישלימו מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם חצות אמר להם ר' טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו יו"ט ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב ובאו בין הערבים [כ] וקראו הלל הגדול: **גמ'** סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה ורמינהי רביעה ראשונה ושניה לשאול שלישית להתענות אמר רב [ט] יהודה ה"ק סדר תעניות האמור אימתי בזמן שיצאה רביעה ראשונה ושניה ושלישית ולא ירדו גשמים אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה וזרעו ולא צמחו אי נמי צמחו וחזרו ונשתנו מתריעין עליהן מיד אמר רב נחמן דוקא נשתנו [ל] אבל יבשו לא פשיטא נשתנו תנן לא צריכא (ד) [י] דאקון מהו דתימא אקנתא מילתא היא קמשמע לן: וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם כו': מאי מכת בצורת אמר רב יהודה אמר רב מכה המביאה לידי בצורת אמר רב נחמן נהרא אנהרא

בצורתא

ה"ג **אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות.** ולפיכך מתענות (ה) שאותה העיר שלא ירדו עליה גשמים תלך לקנות התבואה באותה העיר ויהיה בה רעב: **או מפולת.** שחומותיה והבתים נופלין ברוח: **מתריעים בכ"מ.** אם (ו) יראו באספמיא מתריעין בבבל בבבל מתריעין באספמיא כדקתני טעמא בסיפא מפני שהיא מכה מהלכת אם במקום אחד היא מתריעין עליה כל השומעין כדי שלא תבא עליהן: **שדפון.** בתבואות: **ירקון.** חולי: **חיה רעה.** משכלת בני אדם: **חרב.** חיילות ההולכין להרוג ולהשחית בכל מקום: **מלא תנור.** מפרש בגמ' [כ]: **נעריהם.** בא"י: **באשקלון.** בארץ פלשתים: **ועל שאכלו זאבים.** שהיא חיה רעה ומכה מהלכת היא: **שנראו.** ובאו בעיר: **מתריעין.** בעננו: **המטורפת.** מלשון טרף אבבא (ברכות דף כח.) ומלשון בילה טרופה (עדיות פ"ג מ"ד) כו' כדמפרש בפרק שלמעלה (דף יד.): **שמעון התימני.** מתמנה היה: **שלא תבא.** לישנא מעליא נקט: **מרוב גשמים.** לאו כגון שירדה על עיר אחת ועל עיר אחת לא ירדה ששם ודאי שתיהן לקללה כדאמר רב יהודה (לעיל ו:) תמטר [ל] מקום מטר שמקלקל תבואה אלא כבר ירדו וטורח הם לבני אדם אבל אינן מקלקלין תבואות. וטעמא מפרש בגמרא [מ] למה אין מתריעין: **תנורי פסחים.** שהם בחצרות ושל חרס הן ומטלטלין אותן שלא ימוקו בגשמים: **גשמי בורות.** שיפוע גשמים למלאות בורות: **ונדבה.** רצון ועין יפה: **אבן הטוען.** אבן טוען היתה בירושלים וכל מי שאבדה לו אבידה כו' בבבא מציעא (דף כח:): **נדוי.** (ז) על כבוד הרב: **מתחטא.** פורפיי"ש בלע"ז: **ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: גמ' רביעה ראשונה ושניה לשאול.** שאף על פי שלא ירדו גשמים לא בראשונה ולא בשניה לא היו מתענין אלא שואלין. וקשיין מתני' דקתני סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה ובריייתא אהדדי: **הכי קאמר כו'.** (ח) וכגון רביעה ראשונה שניה ושלישית דכולי יורה קרי ליה רביעה [א] כך שמעתי: **דוקא נשתנו.** דכי נשתנו ודאי הוא דמתריעין מיד דצריך להתפלל עליה (ט) שיחזיר ביופי כתקנן: **אבל יבשו.** לא צריך דמכאן ואילך לא יועיל והוה תפלת שוא אפילו יבשו כשהן חטין עדיין דקין אפילו הכי לא מתריעין: הכי גרסינן **פשיטא** (י) שנו תנן לא צריכא דאקון מהו דתימא כו': **דאקון.** שעלו בקנה שנתקנו מעט לאחר שנתייבשו: **מהו דתימא אקנתא מילתא היא.** דהואיל ונתקנו מעט אם יתפלל מועיל להם קא משמע לן רב נחמן דאקנא לאו מילתא. ל"א אבל יבשו לא דממילא חוזרין: **לא צריכא דאקון.** שעלו בקנה מהו דתימא אקנתא מילתא היא דכיון שעלו בקנה ועדיין לא בשלו כל צרכן ודאי אי לא מתריעין תו לא גדלי קמשמע לן דלאו מילתא היא דאף על גב דאקון אכתי גדלי טפי: **נהרא אנהרא בצורתא.** בשאין תבואה בעיר אחת ויש בעיירות אחרות ואפשר להביא מזה לזה דרך נהר בספינה:

בצורתא

לא צריכא דאקון. פי' לאחר שעלו בקנה נתייבשו מהו דתימא אקנתא מילתא היא פי' דהואיל ועלו בקנה ולא נתבשלו כל צורכם ליבעי התרעה קמ"ל דלאו מילתא היא: **נהרא אנהרא בצורתא.** פי' (כ) [נ] (הכי) בשאין תבואה בעיר ויש הרבה בשאר עיירות ויכולין להביא מזו לזו היינו מקרי בצורת ולא מקרי רעב (ל) ומאחר שיכולין להביא ע"י הנהר דליכא אלא טרחא זעירא ומהאי כלומר מדבר מועט כזה אין מתריעין מדינתא אמדינתא פירוש שצריך להוציא ממדינה למדינה אחרת ע"י חמורים וסוסים ואז מתריעין דאי אפשר להביא בשפע כ"כ כמו בספינות נ"א נהרא אנהרא כלומר אם יבש הנהר זה וצריך להסב נהר אחר לכאן אי נמי צריך להמתין עד שיגדל הנהר האחר ויבא בכאן זה בצורת ולא מתריעין מדינתא אמדינתא אם יבשו כל הנהרות שבזו העיר וצריכין להביא מים מעיר אחרת כפנא וקשה דמתני' משמע דאבצורת (מ) מתענין דקתני מתריעין עליהן מפני שהיא מכת בצורת ויש לומר דמכת בצורת דמתני' הוי כמו דכפנא כאשר פירשתי שתחת חטה יצא חוח ומשום הכי מתריעין אע"ג דעדיין אינו רק בצורת הואיל וסופו רעב מתריעין אע"ג דאכתי לא הוו כפנא אבל לעולם אין מתריעין על מכת בצורת אי לא מצי לבא לידי רעב ולהכי קאמר הכא דנהרא אנהרא דלא הוי אלא כי בצורתא ולא מתריעין:

נהירנא

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ב מהלכות תענית ה"ב טוש"ע א"ח סי' תקעו סעיף א וסעיף ב:

ג ב ג מיי' שם הל' [א] ב ה [יב] טוש"ע שם סעיף ב:

ד ד מיי' שם הל' י יא טוש"ע שם סעיף ח ט:

ה ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ו:

ו ו מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ח:

ז ז ח מיי' שם פ"א ה"ו ופ"ב מהלכות שבת הלכה כד סמג עשין ל טוש"ע שם סעיף יג וסי' רפח סעיף ט [וסי' שכט סעי' ח]:

ח ט מיי' פ"ב מהל' תעניות הלט"ו טוש"ע א"ח סי' תקעו סעיף יא:

ט י מיי' שם פ"א הלכה טז טור ש"ע א"ח סימן תקסט סעיף א וסי' תקעה סעיף יא:

י כ מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקעה סעיף יא:

יא ל מיי' שם פ"ב הלכה טז טוש"ע א"ח סי' תקעה סעיף ח:

תורה אור השלם

1. יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ: משלי כג כה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ג' מתים בג' ימים זה אחר זה (הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה: (ב) שם ר' יוסי אומר לעזרה ולא לצעקה. נ"ב עי' פירושו בדף יד ע"א: (ג) שם אלמלא חוני אתה גוזרני עליך לנדות אבל מה אעשה: (ד) שם לא צריכא דהדר אקון מהו דתימא: (ה) רש"י ד"ה ה"ג אותה כו' לפיכך מתענות מפני שאותה העיר וכו' התבואה באותה שסביבותיה ויהיו בה רעב: (ו) ד"ה מתריעים בכ"מ אם נראו באספמיא כו' שהיא מכה מהלכת ולפיכך אף אם במקום אחד: (ז) ד"ה לנדות שמנדין על כבוד הרב שהטיח דברים לאמר לא כך שאלתי הס"ד: (ח) ד"ה הכי קאמר כו' כלומר סדר תעניות אלו אמור בשביל רביעה ראשונה כשעברה מכל וכל כגון רביעה ראשונה: (ט) ד"ה דוקא כו' להתפלל עליהן שיחזרו ביופי כתקנן אבל יבשו לא צריך כו' והוא תפלת שוא הד"א ומה"ד אבל יבשו. כשהן חטין עדיין כו': (י) ד"ה ה"ג פשיטא נשתנו תנן לא צריכא דהדר אקון מהו דתימא כו' דאקון שעלו כו' שנתייבשו מהו דתימא כו' דאקנתא לאו מילתא הד"א והס"ד: (כ) תוס' ד"ה נהרא כו' כשאין כצ"ל ותיבת הכי נמחק: (ל) בא"ד ולא מיקרי רעב דמאחר שיכולין כו' זעירא ומהאי מילתא כלומר כו' ע"י חמורים וסוסים כפנא פי' ואז מתריעין: (מ) בא"ד דמתני' משמע לאבצורת מתריעין דקתני מתריעין כו' כאשר פירש"י שתחת חטה כו' אע"ג דעדיין אינו בא רעב כ"א בצורת הואיל:

מסורת הש"ס

א) לעיל יד., ב) [ז"ל רש"י מנחות לד: ד"ה דעגיל וכו' כדקרינן חוני המעגל על שם עוגה], ג) [עי' פירש"י לקמן כג. ד"ה עוגה], ד) ב"מ כח:, ה) [שם איתא הטוען וע"ש תוס' מ"ש בשם הירושלמי], ו) [ברכות יט.], ז) טעות הדפוס, ח) [רש"י ע"ז לקמן כה:], ט) [גיר' רא"ש הונא], י) [גיטין ל. ע"ש ל"ע על לשון אחרון שכתב רש"י וכן תוס' ד"ה לא צריכא], כ) [לקמן כב:], ל) תהא מקום, מ) [לקמן כב:], נ) הקונטרס כצ"ל,

גליון הש"ס

גמ' כבן שהוא מתחטא. עי' מנחות דף סו ע"ב תד"ה כנף רננים:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה הכי קאמר כו' ליה רביעה. נ"ב ראשונה:

לעזי רש"י

פורפיי"ש. אתה עושה עוול.

רבינו חננאל

סדר תעניות האילו האמור ברביעה ראשונה כו'. תרצה רב יהודה הכי, סדר תעניות האילו בזמן שיצתה רביעה ראשונה ושניה ולא ירדו גשמים, אבל אם ירדו גשמים וצמחו זרעים וחזרו ושנו, כלומר כמשו, מתריעין עליהן מיד. ודוקא שנו כעין כימוש, אבל יבשו לגמרי אף על גב דהדור אקון אין מתריעין עליהן. פי' אקון, שחזרו לירוקתן, כלומר חזרו לחיותן. ורבותינו הגאונים ז' לברכה אמרו, האי אקון אקנתא לשון חזקה בלשון ארמית, ובלשון הזה הוא בגיטין בפרק (מי שאחזו קורדייקוס) [כל הגט]. א) (פי' פרצידה דתותי קלא. זרע תבואה שהיא תחת אבן צומחת. פי' קלא מלשון שקל קלא פתק ביה). מכת בצורת. פי' רב יהודה מכה הבאה לידי בצורת. [אר"נ נהרא אנהרא]. הוצרכו האנשים המסתפקין מים מזה הנהר לילך לנהר אחר,

---

א) כל הסגור שייך לעיל בגמרא ריש דף ד'.

רבינו גרשום

שלישית להתענות. ומי אמרת לאלתר ברביעה ראשונה מתענין. **אבל יבשו לא.** דכיון שיבשו לית להו תקנתא כלל, ואי מתריעין עליהן הוי תפלת שוא. **דאקון.** שנראה להן קצת תקנה. **נהרא אנהרא.** כשצריכין להביא מים מנהר זה להשקות שדות שעל נהר אחר, לפי שאין באותו נהר אחר מים כדי סיפוק להשקות שדותיה, זהו סימן בצורת.